

Vekst i økonomisk aktivitet for Oslo-regionen fra slutten av 1992

De siste 25 årene har Oslo-regionens sysselsetting hatt større konjunktursvingninger enn landet som helhet, men regionens andel av landets sysselsetting har vært noenlunde konstant. Etter en periode på fem år med svak utvikling i regionens lønnskostnader, har regionen fra slutten av 1992 hatt en sterk vekst i forhold til resten av landet.

Stig E. Omre og
Per Schanche

Den regionaløkonomiske utviklingen gir grunnlag for husholdningenes opptjening av lønns- og næringsinntekt. Disse inntektskildene utgjør omtrent to tredjedeler av husholdningenes samlede inntekter, og disse inntektene danner igjen et viktig grunnlag for den kommunale beskatningen. Den regionaløkonomiske utviklingen har derfor stor betydning både for privat og offentlig velferd i en region.

Mulighetene for arbeid er videre et viktig flyttemotiv, og den regionaløkonomiske utviklingen betyr mye for flyttingen mellom regioner. I årene etter krigen og fram til omtrent 1970 var økonomisk konsentrasjon en viktig årsak til at nettoutflyttingen i stor grad var rettet mot Oslo-regionen (her definert som Oslo og Akershus). I perioden fra 1970 til midten av 1980-tallet hadde regionen hatt lavere befolkningsvekst enn resten av landet, og i de fleste av disse årene var det nettoutflytting fra regionen.

Fra midten av 1980-tallet har Oslo-regionen igjen fått sterk nettoinnflytting. En vesentlig andel av denne innflyttingen er knyttet til økt innflytting av innvandrere. Høy befolkningsvekst og svak utvikling på det regionale arbeidsmarkedet har ført til en økning i ledigheten og en reduksjon av befolkningens yrkesdeltakelse. Ungdom, innvandrere og personer med lav utdanning er grupper som i særlig grad er rammet av denne utviklingen.

Levekårsutvalget (NOU 1993:17), som leverte sin innstilling i mai 1993, ser klare sammenhenger mellom sysselsetting og velferd: "Inntektsgivende arbeid ble et knapt gode på slutten av 80-tallet, og et gode som ble skjevt fordelt mellom grupper." Utvalget konkluderer med at økonomiske og so-

siale virkninger av problemene på arbeidsmarkedet var de viktigste negative trekkene ved levekårsutviklingen.

En tredjedel av landets lønnskostnader er opptjent i Oslo-regionen

På grunnlag av ny informasjon om utviklingen i lønnskostnadene vil vi fokusere på de siste ti års utvikling for Oslo-regionen i forhold til landet som helhet. Lønnskostnadene gir et samlet uttrykk for utviklingen i antall timeverk og lønn pr. timeverk, og er således en sentral indikator på utviklingen innen det regionale arbeidsmarkedet. Begrepet lønnskostnader, slik det er brukt i artikkelen, ser utbetalingen fra bedriftenes side. For husholdningene er lønnen en inntektskilde som igjen danner grunnlag for beskatning. Datagrunnlaget for artikkelen er utarbeidet med grunnlag i statistikk for innbetalt arbeidsgiveravgift (se egen tekst-ramme).

For hele landet danner lønnskostnader på i alt 30 mrd. grunnlaget for arbeidsgiveravgiften som er innbetalt i 1992 (se tabell 1). Grovt sett fordeler lønnskostnadene seg med en tredjedel på Oslo-regionen og to tredjedeler på resten av landet.

Tabell 1: Lønnskostnader 1992, mill. kr og gjennomsnittlig årlig vekst 1984-1992. Prosent. Oslo, Akershus og hele landet

	Lønnskostnader 1992		Gj.sn. årlig vekst 1984-1992
	Mill. kr	Andel av landet ellers	
I alt	295 988	100,0	1,9
Landet ellers	202 036	68,3	2,6
Regionen	93 952	31,7	0,6
Oslo	65 609	22,2	-0,8
Akershus	28 343	9,6	5,3

Datagrunnlag og metode

Lønnskostnadene danner grunnlaget for utskriving av arbeidsgiveravgift. Oslo kommune har utført et prosjekt hvor det er beregnet lønnskostnader for Oslo, Akershus og resten av landet for perioden 1984 til 1994. Utgangspunktet for beregningene har vært statistikk for månedlig innbetalt arbeidsgiveravgift.

I Oslo kommune brukes dataene både som informasjon om den regionaløkonomiske utviklingen og som grunnlag for analyser av kommunens skatteinngang.

Innbetalt arbeidsgiveravgift er basert på arbeidsgivers kontoradresse. For Oslo inkluderer tallene sentralt beregnet arbeidsgiveravgift for statsansatte, samt arbeidsgiver- og medlemsavgift til folketrygden fra sjømannsskatteordningen. Disse postene er ikke fordelt på fylker, og de er derfor trukket ut av materialet. Materialet påvirkes med andre ord ikke av utviklingen for sjømenn og statsansatte. Materialet omfatter omtrent 60 prosent av nasjonalregnskapets lønnskostnader.

For beregning av lønnskostnader er arbeidsgiveravgiftssatsene for hvert enkelt år benyttet. Det er videre beregnet et glidende gjennomsnitt for hver betalingstermin, og materialet er prisjustert ved hjelp av konsumprisindeksen med 1993 som basisår.

Nærmere beskrivelse av metode og datagrunnlag fås ved henvendelse til forfatterne av artikkelen.

Regionens andel av lønnskostnadene er noe høyere enn regionens andel av bruttonasjonalproduktet på rundt 30 prosent (Statistisk sentralbyrå 1990). Regionen har en andel av landets befolkning og sysselsetting på rundt 22 prosent.

Oslo-regionen har større konjunktursvingninger enn resten av landet

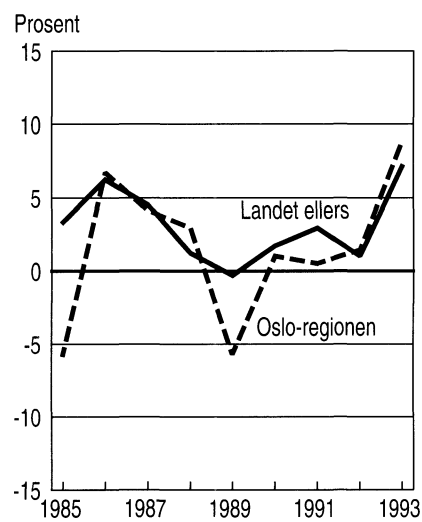
For den langsiktige utviklingen på arbeidsmarkedet i regionen er det to hovedkonklusjoner som er sentrale, ifølge Schanche (1992). Den første er at andelen både av landets bruttonasjonalprodukt og sysselsetting har vært noenlunde konstant de siste 25 årene, og at det følgelig *ikke* har skjedd en konsentrasjon av økonomisk aktivitet til Oslo-regionen. Den andre er at regionen har større konjunktursvingninger enn resten av landet. I perioder med høykonjunktur vokser sysselsettingen mer i denne regionen enn i resten av landet, og i perioder med lavkonjunktur er økningen lavere enn i resten av landet.

I perioden 1984-1992 hadde lønnskostnadene for resten av landet en årlig økning som i gjennomsnitt var 1,8 prosentpoeng høyere enn i Oslo-regionen. Norsk økonomi var i denne perioden preget av store konjunktursvingninger. Fram til 1987 var det vekst i sysselsettingen, mens årene etter er preget av lavkonjunktur med reduksjon i landets og regionens sysselsetting.

Dagens lavkonjunktur og regionens relativt svake utvikling de siste årene må sees på bakgrunn av den svært ekspansive perioden midt på 1980-tallet. Svingningene og ubalansen i økonomien på 1980-tallet har bl.a. sammenheng med oljeprisfallet i 1986 og dereguleringen av finans- og boligmarkedene.

Disse endrede rammebetingelsene er viktige både for regionen og landet som helhet. En burde derfor kunne vente å finne de samme konjunkturbevegelsene for Oslo-regionen og i landet som helhet (figur 1). En annen grunn til en slik parallell utvikling er den gjensidige avhengigheten mellom landets ulike regioner.

Figur 1: Lønnskostnader 1984-1993 for landet og Oslo-regionen. Prosentvis endring. Faste priser

Også i lønnskostnadene har regionen større konjunktursvingninger enn landet som helhet. I perioden midt på 1980-tallet med et ekspansivt arbeidsmarked, økte lønnskostnadene noe mer i regionen enn i landet som helhet. I perioden fra 1989 til 1992 har imidlertid problemene på arbeidsmarkedet rammet Oslo-regionen i større grad enn resten av landet. Det var særlig i 1989 at regionen hadde en svak utvikling. Dette året ble lønnskostnadene redusert med hele 6,0 prosent. En viktig grunn til dette er at "storbynæringene", som hadde den sterke veksten midt på 1980-tallet, var mest sårbare ved kon-

junkturefallet. Dette gjelder særlig tjenesteytende næringer som bank og finans, forsikring, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting.

Skatteinntektene i Oslo kommune har hatt en tilsvarende utvikling. I perioden 1986 til 1988 var økningen for den bokførte skatteinngangen gjennomgående høyere enn i landet som helhet. I 1989 ble imidlertid endringen i skatteinngangen hele 6 prosentpoeng svakere i Oslo enn i landet som helhet. Det viser den nære sammenhengen mellom utviklingen på arbeidsmarkedet og kommunens skatteinntekter.

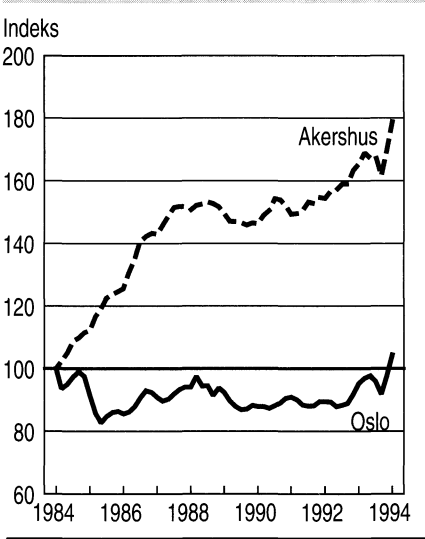
Veksten har funnet sted i ytterkanten av regionen

De siste 20 årene har det gjennomgående vært en forskyvning av økonomisk aktivitet fra Oslo til nabokommunene i Akershus. Arealkostnadene er lavere i Akershus enn i Oslo, og dette er en av forklaringene på en flytting av tyngdepunktet for den økonomiske veksten.

For Akershus hadde lønnskostnadene en særlig sterk økning i perioden 1984 til 1987 (figur 2). Men også de siste årene har lønnskostnadene økt, slik at disse kostnadene nå ligger nær 60 prosent over nivået fra 1984. Fylkenes næringsutvikling i perioden 1973 til 1986 er analysert i Schanche (1989). Det går her fram at engroshandel, forretningsmessig og finansiell tjenesteyting var næringer med særlig sterk vekst i Akershus i denne perioden. Veksten i engroshandel skjedde på bekostning av Oslo, hvor tilbakegangen omtrent tilsvarte økningen i Akershus.

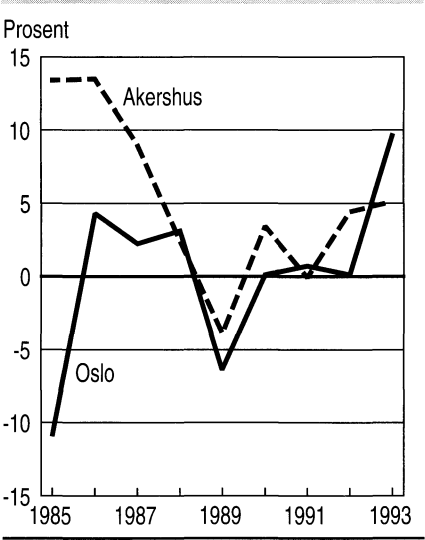
Det er først og fremst i perioden 1984 til 1987 at økningen er sterkere i Akershus enn i Oslo (figur 3).

Figur 2: Lønnskostnader 1984-1993 for Oslo og Akershus. (1984 = 100). Faste priser

Veksten kom med andre ord i ytterkanten av regionen i denne perioden. I perioden fra 1987 til 1991 ble forskjellen i endringstakten mellom de to fylkene redusert. Problemene for næringslivet i form av redusert aktivitet ser altså ut til å være mer likelig fordelt mellom fylkene i denne siste perioden.

Figur 3: Lønnskostnader 1984-1993 for Oslo og Akershus. Prosentvis endring. Faste priser

For 1993 ser det imidlertid ut til at Oslo får en markert sterkere vekst enn Akershus. Dette er en vekst som for Oslo begynte i siste halvdel av 1992, og som i Akershus begynte et drøyt år tidligere.

Ny vekst for Oslo-regionens arbeidsmarked

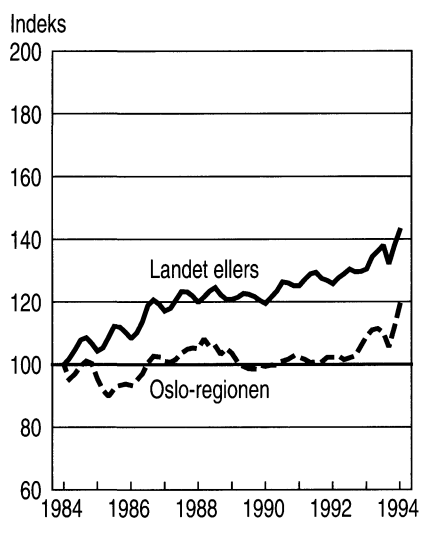
Arbeidsledigheten har økt betydelig i Oslo-regionen i årene etter 1987, og dette har i særlig grad rammet Oslo. Sommeren 1990 passerte andelen registrerte ledige i Oslo landsgjennomsnittet og til tider har Oslo vært blant fylkene med høyest ledighet. Oslos andel av personer i landet som er utenfor det ordinære arbeidsmarkedet (ledige og på tiltak) økte fra 4,2 prosent i 1986 til 10,6 prosent i 1993. Denne tendensen er imidlertid endret, og denne andelen er ikke økt ytterligere i 1993.

Også for lønnskostnadene har regionen styrket sin stilling i forhold til landet som helhet. I 1993 ser det ut til at regionen igjen skal få sterkere vekst enn resten av landet (se figur 1). I figur 4 er den langsiktige utviklingen vist mer i detalj ved at den er basert på månedlige observasjoner.

Det kommer her fram at veksten for regionen begynte i siste halvdel av 1992, og at veksten i løpet av de siste knapt to årenen har vært på drøyt 15 prosent. Tilsvarende vekst for landet ligger på nesten 10 prosent.

I denne perioden har sysselsettingen i offentlig forvaltning økt både i regionen og i landet som helhet. Her bidrar økningen i offentlige sysselsettingstiltak til veksten. Ved utgangen av 1993 var det i regionen 11 500 personer på tiltak, og dette er en økning på 3 000 personer i forhold til situasjonen 10 år

Figur 4: Lønnskostnader 1984-1993 for Oslo-regionen. (1984=100). Faste priser

tidligere. Bygg og anlegg, varehandel og hotell og restaurant er andre næringer hvor utviklingen i regionen har vært positiv.

Fra andre kvartal 1992 til andre kvartal 1993 har regionen hatt en utvikling som omtrent er på linje med landet som helhet (jf. nylig publisert arbeidstakerstatistikk). Det statistiske grunnlaget for næringsutviklingen etter andre kvartal 1993 er imidlertid tynt. Det er derfor uklart om også andre næringer kan ha gitt bidrag til den omtalte kraftige veksten for regionen og hvor stort bidraget har vært fra den enkelte næring.

Konklusjon

Etter en periode på fem år med svak utvikling på arbeidsmarkedet i Oslo-regionen, hadde altså regionen fra slutten av 1992 en sterk vekst i forhold til resten av landet. Regionen har hatt større konjunktursvingninger enn resten av landet og det er foreløpig for tidlig å si

om regionen på varig basis vil få en sterkere vekst enn landet for øvrig.

Hvis det imidlertid viser seg at veksten på det regionale arbeidsmarkedet fortsetter, vil dette være et sentralt bidrag for å igjen trekke utsatte grupper inn på arbeidsmarkedet. En slik utvikling vil også kunne føre til arbeidsmotivert flytting til Oslo-regionen.

Litteratur

Norges offentlige utredninger (1993:17): *Levekår i Norge. Er graset grønt for alle?*

Schanche, Per (1992): "Oslo-regionens næringsutvikling de siste 20 år." *Oslospeilet* nr. 1/1992. Oslo kommune.

Schanche, Per (1989): "Fylkenes næringsutvikling." *Økonomiske analyser* nr. 8/1989. Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå (1990): *Fylkesfordelt nasjonalregnskapsstatistikk 1986*. NOS B 920.

Stig E. Omre er student ved Universitetet i Oslo, Institutt for kultur og samfunnsfag, Avdeling for geografi.

Per Schanche er rådgiver i Sentraladministrasjonen Oslo kommune.